

TAMMELAN KUNTA

Arviointikertomus vuodesta 2024



Sisällys

1.	Tiivistelmä ja kysymykset kunnanhallitukselle.....	2
2.	Puheenjohtajan tervehdys	3
3.	Tarkastuslautakunnan toiminta	5
4.	Talouden arviointi.....	6
5.	Talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen	8
6.	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (HYTE) arviointi.....	11
7.	Allekirjoitukset	12

LIITE 1: Edellisen vuoden arviointikertomuksen havaintojen käsittely

Arviointikertomuksen valokuvat

*Etukansi: Tammelan uusi yhtenäiskoulu Harmonia,
kuvaaja Sirkka Laine.*

Muut valokuvat Olli-Pekka Jasu, Janne Järvenpää, Satu Höglund

s. 2 Yhtenäiskoulu Harmonian luokkatila, opinportaati ja musiikkiluokan näyttämö

s. 3 Hakkapeliitta-yrityspuiston ensimmäinen yrityshalli, yhtenäiskoulu Harmonia

s. 4 Näkymä Papinsillan alueelle, taustalla Pyhäjärvi

s. 5 Tarkastuslautakunnan jäseniä

s. 7 Yhtenäiskoulu Harmonia

s. 9 Hakkapeliitta-yrityspuiston yrityshalli

s. 10 Maalaismaisemaa Patamon kylältä

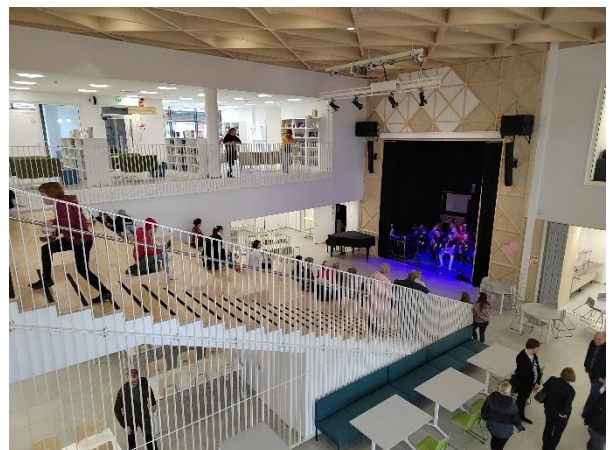
1. Tiivistelmä ja kysymykset kunnanhallitukselle

Tarkastuslautakunta on käynyt tarkoituksenmukaiseksi katsomassaan laajuudessa läpi kunnan taloutta ja hallintoa tilikaudelta 2024. Tässä arviointikertomuksessa myöhemmin esitettävien näkökohtien perusteella tarkastuslautakunta esittää kunnanvaltuuston päätettäväksi, että kunnanhallitus antaa vastineensa syyskuun 2025 loppuun mennessä seuraaviin kohtiin ja muutoinkin ottaa huomioon tarkastuslautakunnan havainnot seuraavaa talousarviota valmisteltaessa.

Vuonna 2024 strategian toteutumista seurattiin erityisesti seuraavien osa – alueiden osata: tekninen toimiala ja hankintojen toteuttaminen.

Strategisten kokonaisuuksien edistämisen ja toteutumisen sekä arviointikertomuksen havaintojen johdosta tarkastuslautakunta kysyy kunnanhallitukselta seuraavaa.

1. Miten kunta on suunnitellut toteuttavansa kuntastrategiaan kirjattua ennakkoivaa taloussuunnittelua (TA + 3 vuotta)?
2. Millaisia käytännön talouden optimointiin liittyviä toimenpiteitä kunta on toteuttanut vuonna 2024?
3. Miten kunta aikoo varmistaa, että kunnan toimintakulut pysyvät jatkossa budjetin mukaisella tasolla?
4. Miten kunta on suunnitellut toteuttavansa strategiaan kirjatut investoinnit?
5. Miten ja millä aikataululla kunta edistää strategiaan kirjattuja kärkitoimia?



2. Puheenjohtajan katsaus 2024

Valtuustokausi on tätä kirjoitettaessa aivan loppuillaan ja onkin hyvä tehdä arviointia myös koko kaudesta vuoden 2024 lisäksi.

Valtuustokauden alku oli melko mieleenpainuva koronatilanteen kokousjärjestelyjen vuoksi. Istuimme parin kolmen metrin välein koulukeskuksen liikuntasalissa ja yritimme parhaamme mukaan olla muutenkin etäällä toisistamme. Onneksi tilanne on tuosta kovasti korjaantunut ja valtuusto on mielestäni muutenkin tullut huomattavasti yhteistyökykyisemmäksi.

Valtuustokausi oli muutosten ja rohkean mutta tarpeellisen rakentamisen aikaa. Irtauduimme seudullisesta rakennus ja ympäristövalvonnasta, siirryimme maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja päivitimme rakennusjärjestyksen ja kuntastrategian. Rakensimme Tammi-areena liikuntahallin, Hakkapeliitta yrityspuistoon teollisuushallin, Porras-Riihivalkama siirtoviemärilinja ja uuden yhtenäiskoulu Harmonian.



Hakkapeliitta yrityspuiston ensimmäinen teollisuushalli



Yhtenäiskoulu Harmonia

Kunta myös osti Papinsillan kupeesta maa-alueen, jonka kaavoitus on käynnissä ja rakentaminen alkanee vuoden 2025 aikana. Alue on yhteyksien puolestakin hienolla paikalla, tosin Papinsillantien kevyenliikenteenväylä tulee entistään tarpeellisemmaksi. Kyselyjä rakentamishalukailta on tietääkseni jo tullut.



Näistä saavutuksista voimme olla ylpeitä, ne antavat uskoa Tammelan selviytymiseen elinkelpoisena kuntana jatkossakin. Kunnan velkataakka asukasta kohti on vielä selvästi alle maan keskiarvon ja lainamäärä tulee tästä laskemaan vuosittain. Lainanhoitokulut rasittavat kunnan taloutta ja onkin tarkasteltava menopuolta kriittisesti, mutta niin, että toiminta pysyy järkevänä. Muistissa on muutaman vuoden takaa, kun liian pienellä henkilöstömäärällä yritettiin pärjätä, huonostihan siinä kävi.

Uuden valtuuston ja hallituksen tulee olla hereillä ja katsoa tarkoin varsinkin sivistyspuolen palkkakuluja. Palkkakulujen nousu v.2024 tilinpäätöksessä verrattuna talousarvioon oli iso ja yllättävä. Toivottavasti v.2025 talousarvio on tältä osin laadittu pitäväksi, ettei tilanne toistu ensi talvena. Myllykylän koulun sulkeminen nyt keväällä toivottavasti auttaa tilanteeseen hiukan. Toimialan pitää sopeuttaa tehtävänsä budjettiraamiin ja ellei se ole mahdollista, se on tehtävä vähintään kunnanhallitukselle tiedoksi ennen valtuustokäsittelyä.

Lopuksi haluan kiittää kaikkia virka- ja toimihenkilöitä sekä kunnanvaltuutettuja yhteistyöstä kauden aikana, olemme saaneet tarvitsemamme vastaukset hyvin ja selkeästi esitettynä. Haluan myös kiittää nykyistä tarkastuslautakuntaa hyvästä toiminnasta ja suosittelen seuraavalle tarkastuslautakunnalle perehtymistä kuntastrategiaan ja talousarvioon.

Kaikille hyvää kesää
toivoo Taito Syrjälä

3. Tarkastuslautakunnan toiminta

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko kunnan toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Lisäksi tehtävänä on sidonnaisuusilmoitusten vastaanottaminen ja niiden vieminen valtuustolle tiedoksi.

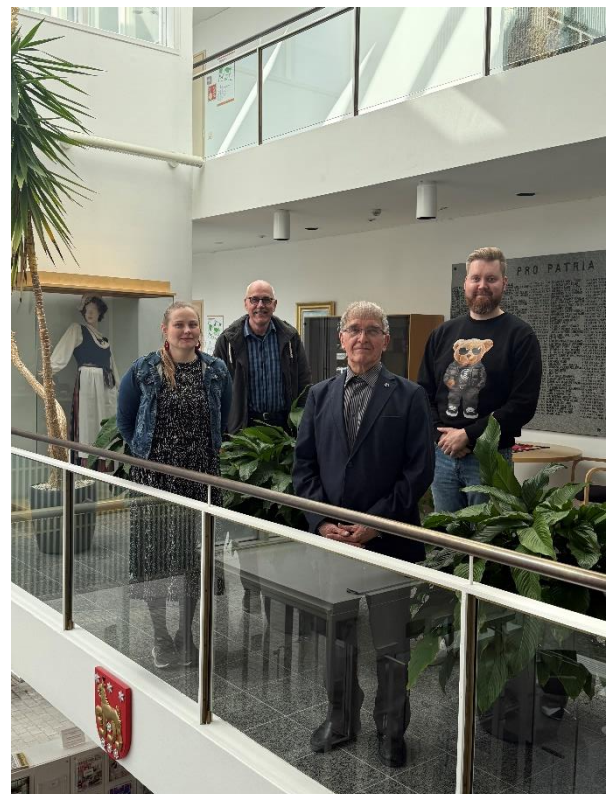
Kunnan tilintarkastusyhteisönä on toiminut BDO Audiator Oy, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, HT Kirsi Ehrlund. Tilintarkastaja on raportoinut tarkastuslautakunnalle työohjelmansa edistymisestä ja tilikauden 2024 tarkastushavainnoista.

Tarkastuslautakunta on arvioinut tavoitteiden toteutumista tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen pohjalta. Lautakunta on lisäksi tutustunut toimielinten tekemiin päätöksiin sekä kuullut luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita arviointinsa tueksi.

Tarkastuslautakunnan kokoonpano arviointivuonna 2024

Tarkastuslautakunnan jäsenet:

Jäsen	Varajäsen
Taito Syrjälä, pj.	Arja Turtiainen
Teemu Kajava, vpj.	Taru Kosunen
Heli Halonen	Tuomas Rantala
Kati Leino	Veija Bergström
Keijo Virtanen	Janne Vihreäsaari



4. Talouden arviointi

Vuosi 2024 oli talouden osalta tarkasteltuna edellistä vuotta huonompi, mutta toteutui talousarviota paremmin. Merkittäviä talousarviomuutoksia ei tehty tilikauden aikana.

Toimintatuottoja kertyi 4,47 milj. euroa, missä oli lisäystä edellisvuoteen 0,23 milj. euroa. Talousarvioon nähden toimintatuotot toteutuivat yli 1,04 milj. euroa suurempina. Myyntituotot toteutuivat 0,35 milj. euroa ja vuokratuotot 0,64 milj. euroa arvioitua paremmin.

Toimintakulut olivat yhteensä 20,03 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 0,84 milj. euroa suurempana kuin talousarvio. Toimintakulut kasvoivat 1,04 milj. euroa edellisestä vuodesta. Henkilöstökulut olivat yhteensä 11,72 milj. euroa. Henkilöstökulut olivat 0,43 milj. euroa suuremmat kuin talousarviossa. Palvelujen ostot 5,19 milj. euroa toteutuivat myöskin 0,11 milj. euroa suurempana. Kunnan aine- ja tarvikeostot 2,05 milj. euroa toteutuivat 0,26 milj. euroa suurempana talousarvioon nähden.

Toimintakate kuvaa tuottojen ja kulujen erotusta. Tunnusluku on kunnissa aina negatiivinen. Toimintakate oli -15,49 milj. euroa. Toimintakate huononi edellisvuodesta n. 0,75 milj. euroa mutta toteutui 0,23 milj. euroa talousarviossa arvioitua parempana

Verotuloja kertyi 13,86 milj. euroa. Verotulot toteutuivat 0,53 milj. euroa talousarviossa arvioitua parempana mutta laskivat vuodesta 2023 0,57 milj. euroa.

Valtionosuudet olivat yhteensä 4,43 milj. euroa. Valtionosuuksia saatiin 0,25 milj. euroa edellistä vuotta enemmän. Valtionosuuksien toteuma oli 0,07 milj. euroa vähemmän kuin talousarviossa.

Vuosikate oli 2,5 milj. euroa, mikä on 0,66 milj. euroa parempi kuin talousarviossa. Perusoletuksen mukaan kunnan vuosikate on riittävä, jos se on vähintään siitä vähennettävien suunnitelmapoistojen suuruinen. Tämä mittari pätee erityisesti, kun investoinnit ja poistot ovat samalla tasolla. Poistot olivat 1,84 milj. euroa ja investointimenot 13,46 milj. euroa. Investoinneista on 18,8 % katettu vuosikatteella. Kunnan tilikauden tulos olisi ollut ylijäämäinen lähes 0,8 milj. euroa ellei kunnan olisi pitänyt kirjata satunnaista kulua 1,78 milj. euroa FSHKY:n kiinteistökuntayhtymän toiminnan purkautumisesta johtuen.

Ylijäämiä kunnalla on nyt yhteensä 10,3 milj. euroa. Ylijäämäeriksi luettavat vapaaehtoiset varaukset ja poistoero, kun luetaan tähän, on ylijäämäeriä yhteensä 12,50 milj. euroa.

Kunnan **lainakanta** kasvoi 8,74 milj. euroa vuonna 2024. Kunnan lainakanta on yhteensä 14,8 milj. euroa. Konsernin lainakanta yht. 18,55 milj. euroa. Konsernilla on nyt lainaa asukasta kohti 3179 euroa.

Omavaraisuusaste oli 60,2 prosenttia. Omavaraisuusaste laski 13,9 prosenttia edellisestä vuodesta. Kunnan omavaraisuusaste nousi v. 2022 yli 70 prosenttiin. Vuonna 2024 se laski lähes 14 % vuoden 2023 omavaraisuusasteesta. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta ja 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Kunnan suhteellinen velkaantuneisuus 83,3 % on kasvanut 39,5 % edellisestä tilikaudesta.

Rahoitusosa ja investointien toteutuminen

Investointimenot 13,46 milj. euroa (vuonna 2023 6,6 milj. euroa). Muutetussa talousarviossa investointeihin varattiin 12,72 milj. euroa. Toteutuneet investoinnit ylittivät talousarvion. Investointimenot kasvoivat edellisestä vuodesta 6,9 milj. euroa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että suunnitellut investoinnit toteutetaan valtuuston tahdon mukaisesti. Investoinneilla on suuri merkitys kunnan elinvoiman kehityksessä.

Toiminnan ja investointien rahavirta oli -7,65 milj. euroa. Rahavirta huononi 5,51 milj. euroa edellisestä tilikaudesta. Tämä johtui vuosikatteen laskusta 2,5 milj. euroon ja investointimenojen suuruudesta 6, milj. euroa. Toiminnan ja investointien kertymä 5 vuoden ajanjaksolta on muodostunut negatiiviseksi -3,14 milj. euroa. Tämä kuvaa sitä, että kunnan tulorahoitus ei riittänyt toiminnan ja investointien kustannuksiin. Kunnan investoinneista 18,8 % on rahoitettu vuosikatteella. Lainanhoitokate on 2,6, mikä kertoo, että kunnan lainanhoitokyky on vielä hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2. Lainanhoitokate on laskenut 3,2 yksikköä vuodesta 2023.

Arvio toimintakertomuksen laadusta, luotettavuudesta ja kehittämistarpeista

Tilintarkastaja ei ole todennut olennaista huomautettavaa tilinpäätöksestä. Tilinpäätös, toimintakertomus ja konsernitilinpäätös antavat olennaisilta osin oikean ja riittävän kuvan kunnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Toimintakertomuksen sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan selonteissa tulisi esittää yleisohjeen kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta mukaisesti asiat.



Kunnan ulkoiset tulot kehittyivät positiivisesti. Kunnan tulee jatkossa huolehtia, että ulkoiset tulot kehittyvät.

Kunnan valtionosuudet tulevat valtion päätösten takia laskemaan, joten kunnan kulut eivät saa kasvaa vaan niiden tulee pienentyä.

Kunnan verotulot toteutuivat paremmin kuin arvioitiin. Kunnan tulee myös tulevaisuudessa huolehtia verotulojen kasvusta.

5. Talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Vuonna 2024 strategian toteutumista seurattiin erityisesti seuraavien osa – alueiden osata: tekniset palvelut.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että talousarvioon 2024 kirjattujen strategisten kärkitoimenpiteiden osalta ennakkoiva taloussuunnittelu (TA + 3 vuotta) ei toteutunut.

Tarkastuslautakunta arvioi, että kunta saavutti kuluneen vuoden aikana pääosin itselleen asettamansa tulokselliset ja taloudelliset tavoitteet.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomioita siihen, että tulevaisuudessa Tammelan kunnan talouden hoitaminen vaatii kuntastrategian kärkitoimenpiteeksi kirjattua ennakkoivaa taloussuunnittelua (TA + 3v), joka perustuu toiminnan optimointiin.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota sisäiseen viestintään. Tiedonkulku viranhaltijoiden, henkilöstön ja luottamushenkilöiden välillä tulee olla nykyistä sujuvampaa.

Kunnanhallitus/ koko kunta

+	Tulorahoitus oli riittävä ja lainakanta kohtuullinen.
+	Tilikauden ”operatiivinen tulos” oli ylijäämäinen.
+	Kuntastrategiaan kirjatusta kärkitoimenpiteistä osa edistyy.
+	Yhteistyö hallituksessa ja valtuustossa on toiminut hyvin ja asiat kokousteknisesti ovat olleet hyvin valmisteltuja.
+	Johtoryhmätyöskentely on ollut aktiivista.
+	Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet on päivitetty syksyllä.
+	Varallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteet on hyväksytty syyskuussa.
+	Hankintaohjeen päivittäminen aloitettiin syksyllä ja hyväksyttiin valtuustossa helmikuussa 2025.
-	Strategiaan kirjatut kärkitoimenpiteet eivät edisty kokonaisuutena.
-	Kunnan talouden optimointia ei ole toteutettu strategian mukaisesti.
-	Kunnalle ei ole laadittu taloussuunnitelmaa (TA + 3 v.)
-	Seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia ei ole hyödynnetty aktiivisesti.
-	Henkilöstön palkat ja palkkiot ylittivät talousarvion tavoitteet.
-	Lapsivaikutuksien arviointiprosessi lautakuntien päätöksenteossa pintapuolista.
-	Yritysvaikutuksien arviointiprosessi lautakuntien päätöksenteossa pintapuolista.

Sivistyspalvelut

+	Kuljetussääntöön on otettu mukaan petovaara-pykälä.
+	Harmonian ohjausryhmä toimi hyvin.
+	Nuorisovaltuutettujen aktiivinen osallistuminen sivistyslautakunnan kokouksiin.
+	Esittelijän toiminta on ollut hyvää, samoin yhteistyö lautakunnan kanssa.
-	Sisäisessä viestinnässä löytyy kehitettävää.
-	Talousarvioinnissa pitää pystyä huomioimaan välttämättömät henkilöstötarpeet realistisesti.
-	Lapsivaikutusten arviointia tehdään harvoin.
-	Sivistyslautakunnan kulut ylittävät jo toista vuotta peräkkäin talousarviossa varatut määrärahat.



Tekniset palvelut

+	Uusi yhtenäiskoulurakennus luovutettiin kunnalle joulukuussa. Kunnan historian laajin investointikokonaisuus eteni lopulta aikataulussa.
+	Valtatie 10 varrella sijaitseva Hakkapeiliitta -yrityspuisto kehittyi saadessaan yrityshallin, johon uusi yrittäjä on sijoittanut toimintansa.
+	Tavoite <i>Energiatehokkuuden parantaminen aurinkovoimaa lisäämällä</i> on toteutunut 2 kiinteistössä.
+	Viemäriverkon vuotovesien määrän vähentämiseksi on tehty suunnitellut korjaustyöt.
+	Asuntojen vuokrauksessa on otettu käyttöön uusi vuokranhallintaohjelma.
-	Tavoite: <i>Turvalliset kadut ja kevyen liikenteen väylät, Forssantien (Ely) valaistuksen parantamisesta sopiminen</i> ei ole toteutunut.
-	Yhdyskuntarakentamisen investointimenoihin on varattu 225.000 euroa, josta on käytetty vain 18.247 euroa. Mm. kaavateiden päällystämiseen 70.000 euroa, josta käytetty 0 euroa.
-	Forssaan johdetun jäteveden määrä on edelleen huomattavasti suurempi, n. 29 %, kuin laskutettu määrä.

Ympäristölautakunta

- | | |
|---|--|
| + | Lautakuntatyö on ollut sujuvaa kaikkien osapuolten osalta, niin jäsenten, esittelijän kuin sihteerienkin osalta. |
| + | Toimiala on alittanut talousarviossa varatut määrärahat |
| - | Hallintosäännön päivitys keväällä 2024 tehtiin vaillinaisin tiedoin. |
| - | Pöytäkirjojen julkaisuaikataulu koetaan haastavana. |



Me haluamme selkeät tavoitteet, jotta tiedämme mitä tavoitella!

Elinvoiva kunta toteuttaa suunnitellut investoinnit ajallaan!



Me haluamme viihtyä työssä ja olla osaavia!

Yritykset luovat työpaikkoja ja verotuloja. Edistetään kuntamme yritysten kilpailukykyä!



6. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) arviointi

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin toimii kannustimena kuntien hyvinvointityölle. Tammelan HYTE-kerroin vuonna 2024 oli 59 (asteikolla 0–100), jonka mukaan maksettava valtionosuus vuodelle 2025 on 107 608 €. Vuoden 2023 HYTE-kerroin puolestaan oli 57 ja maksettava valtionosuus vuodelle 2024 oli 94 647 €.

HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorien keskiarvo nousi vuonna 2024 ollen 71 (v.2023 tulos 59), kun taas tulosindikaattorien keskiarvo oli 48, laskien vuoden takaisesta (v.2023 tulos 55). HYTE-indikaattorimittaukset tapahtuvat 1–2 vuoden välein, mittauskohteen mukaan.

Prosessi-indikaattorien tuloksen nosti liikunnan edistämisen prosessien kehittäminen. Tulosindikaattorin keskiarvoa laski kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot sekä toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet. Arvoa nosti puolestaan työkyvyttömyyseläkettä saaneiden väheneminen.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksojen määrä oli vertailuvuonna matalin kahteenkymmeneen vuoteen, joten skaalatussa HYTE-kertoimessa näkyy negatiivista kehitystä. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden määrä oli 0,9 % vastaavan ikäisestä väestöstä, vertailuvuonna 1,2 %. Skaalattu HYTE-kerroinindikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen verrattuna Suomen muihin kuntiin ja kaupunkeihin, mikä vaikuttaa lopulliseen pisteytykseen.

Kulttuurin osalta HYTE-kerroin on 0/100. Hyvinvointisuunnitelman osaksi tulossa oleva kulttuurihyvinvointisuunnitelma tukee jatkossa

systemaattista kulttuurihyvinvoinnin edistämistä ja tämän ennakoidaan nostavan kulttuurin HYTE-kerrointa tulevina vuosina.

TEAvisariin päivitettiin vuonna 2024 tiedot perusopetusta ja liikuntaa koskien. Molemmissa kokonaisuuksissa Tammela paransi tulostaan: perusopetus 60 p. ->70 p. ja liikunnan osalta 44 p. -> 60 p. HYTE-kerroin poimii tietonsa TEAvisarista.

Tammelan ensimmäinen kuntalaisten tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja osallisuussuunnitelma hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 11.11.2024.

+	Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista.
+	Tammelaan on nimetty poikkihallinnollinen hyvinvointityöryhmä.
+	Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikunta-seurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen (seutukunnallinen).
+	Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat säännöllisesti toimielinten vaikutusten ennakkoarvointiin.
+	Kunnalle HYTE – kertoimesta maksettava valtionosuus on noussut +13,69 % vuodesta 2023
-	Koulussa ei noudateta täysin Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuosituksia koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.
-	Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65-vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori. (hoitojaksoja valtakunnan tasolla vähän)
-	Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä osa-alueen-pistemäärä 0/100.

7. Allekirjoitukset

Tammelassa 22.05.2025



Taito Syrjälä
puheenjohtaja

LIITE 1

Edellisen vuoden arviointikertomuksen havaintojen käsittely

Lausunto vuoden 2023 arviointikertomuksen havainnoista Tarkastuslautakunta on käynyt tarkoituksenmukaiseksi katsomassaan laajuudessa läpi kunnan taloutta ja hallintoa tilikaudelta 2023 ja esittänyt laatimassaan arviointikertomuksessa kunnanhallitukselle pyynnön vastineesta syyskuun loppuun mennessä sekä huomioimaan tarkastuslautakunnan havainnot seuraavaa talousarviota valmisteltaessa. Alla on esitetty tarkastuslautakunnan keskeiset kysymykset kunnanhallitukselle sekä vastineet.

1) Miten sisäisten työohjeiden ja -käytänteiden yhdenmukaisuus toteutuu kuntaorganisaatiossa?

Tammelan kunnan sisäiset työohjeet on tallennettu kunnan intranettiin tai välitetty kaikille kyseisten ohjeiden piirissä toimiville henkilöille. Ohjeet ja niiden päivitykset käydään läpi johtoryhmässä, esihenkilöinfoissa ja toimialojen eri palaverissa. Työohjeiden ja -käytänteiden toteutumista seurataan sisäisellä valvonnalla.

Kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteet päivitetään syksyn 2024 aikana. Sisäisen valvonnan ohjeistuksessa huomioidaan ohjeistus työohjeiden ja -käytänteiden valvonnan osalta.

2) Miten kunta on varautunut väestömäärän todennäköisen supistumisen aiheuttamiin välttämättömiin rakenteellisiin uudistuksiin kunnan kaikissa toiminnoissa?

Jokaisen toimialan tehtävänä on pohtia omien toimintojensa kannalta tarkoituksenmukaisia ja vaihtoehtoisia esityksiä, joissa otetaan huomioon myös väestömäärän muutokset. Kaikkien toimialojen ja koko kunnan yhteinen tavoite ja tahto on, että Tammelan väestömäärä saadaan nostettua kasvuun. Tähän liittyviä esityksiä ja

pyrkimyksiä ovat olleet esimerkiksi Papinkedon määräalan hankinta uutta asuinalueita varten, maksuttoman varhaiskasvatuksen käyttöönotto sekä uuden yhtenäiskouluhankkeen käynnistäminen.

Kunnan oppilasmäärä usean vuoden ajan ollut laskeva, mutta laskusta huolimatta on pyritty siihen, että nykyiset kolme jäljellä olevaa kyläkoulua säilyisivät toiminnassa jatkossakin. Yhtenä vaihtoehtona on hahmoteltu, että kyseiset kouluyksiköt voisivat toimia jatkossa ns. pienten lasten yksikköinä. Pienten lasten yksikössä olisi yhdistettynä varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetuksen vuosiluokat 1.-4. Kyseinen malli mahdollistaisi opettajamäärän vähentämisen tulevaisuudessa ilman pedagogisesti hankalia yhdysluokkia (3.-6.). Koko kunnan tasolla oppilasmäärän lasku on monen vuoden jälkeen pysähtynyt, ja syksyn 2024 oppilasmäärä on sama kuin syksyn 2023 oppilasmäärä. Syynä tähän on Yhtenäiskoulun oppilasmäärän kasvu.

Tekninen palvelualue pohtii osaltaan kiinteistöjen käyttötarkoitusten muutoksia, mikäli kiinteistön osalta havaitaan vajaakäyttöä, ennen kuin kiinteistöstä mahdollisesti jopa luovutaan.

Kunnan kaavoituksessa pyritään jo tarkastelemaan kiinteistöjen monimuotoisempaa käyttömahdollisuutta. Kaavoituksen joustavampaa roolia on korostettu myös tehdyn hallintosääntöuudistuksen yhteydessä.

3) Miten kunta on suunnitellut kunnassa asumisen edellytyksiä, jossa on huomioitu kaikissa elämänvaiheissa olevien kuntalaisten vaatimuksia ja toiveita sekä kunnan strategian mukainen helpon asumisen periaate?

Kunta huomioi rakentamisessa sekä peruskorjauksissa esteettömyyden ja eri ikäisten tarpeet mahdollisuuksien mukaan. Kunnan palveluiden saavutettavuus halutaan pitää helposti lähestyttävänä ja keskustelevana.

Kunta on toteuttanut omistamiinsa hissittömiin kerrostaloihin hissit (3 kpl) sekä esitellyt hyvaksi kokemaansa hissiratkaisua kunnassa oleville muille vastaaville taloyhtiöille, joissa hissittömyys on osin koettu haasteelliseksi. Kunnan uudishankkeissa, tilojen teknisissä ratkaisuissa esteettömyys huomioidaan aina, saneerauksissa esteettömyys toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

Ympäristöön liittyvissä hankkeissa, alueiden sekä liikenneyhteyksien turvallisuuteen on panostettu, kunta on tehnyt pidempiaikaista yhteistyötä liikenneturvallisuuden parissa ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Seudullisen rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun toiminnan päättyessä Tammelan osalta vuoden 2024 loppuun mennessä, on kunnan tavoitteena asiakaslähtöisen palvelun korostaminen lupaviranomaisten rooleissa.

Kunta on valmis omalta osaltaan tekemään tarvittavia ratkaisuja esimerkiksi tilojen ja vuokrasopimusten tarkastamisen osalta, jotta hyvinvointialue Oma Häme säilyttäisi terveyspalveluja Tammelan kunnassa. Samoin kunta on avoin uusille palvelukonseptikokeiluille, joilla voidaan varmistaa tärkeiden palveluiden saaminen tammelalaisille.

Kunta on omalta osaltaan mukana maakunnallisessa asumisen kehittämisen yhteistyöverkostossa, jossa laaditaan tilannekuva asumisen tarpeista ja varaudutaan tuleviin asumisen tuen tarpeisiin.

4) Miten kunta aikoo edistää yritysvaikutusten arvioinnin toteutumista lautakuntien päätöksenteossa?

Tammelan kunta on kuntastrategiansa linjauksen mukaisesti elinvoimainen ja yritysystävällinen. Tämä strateginen linjaus on keskeistä kunnan toiminnassa niin asioiden valmistelutyössä kuin päätöksenteossa. Yritysvaikutusten arviointi on osa asioiden valmistelutyötä ja päätöksentekoa, kun käsiteltäviä asioita ja niihin liittyviä linjauksia pohditaan. Kaikille toimielimille

yhteisen arviointimenettelyn uudistaminen on ajankohtaista.

Yritysvaikutusten arviointimenettelyn uudistamista on pohdittu osana seudullisen elinkeino-ohjelman (ELPO) työstämistä. Visiona ja tavoitteena on, että ymmärrämme ja huomioimme elinkeinoelämän tarpeet suunnittelussa ja päätöksenteossa yritysvaikutusten arvioinnin kautta. Arviointimenettelyyn liittyvä työskentely etenee kyseisen ohjelman valmistelun ja toimeenpanon myötä. ELPO-ohjelma sisältää lisäksi useita linjauksia, joilla kuntien ja kunnissa toimivien yrittäjien välistä yhteistyötä monipuolistetaan.

Tiedotus ja yhteistyö varmistavat avoimuutta ja yritysten mahdollisuuksia saada tietoa kunnan ajankohtaisista asioista sekä tuoda esiin omia näkemyksiään niihin liittyen. Kunta tiedottaa asioistaan ja päätöksistään avoimesti mm. nettisivuillaan. Kunnan ja kunnassa toimivien yrittäjien yhteinen aamukahvikäytäntö on toimiva keskusteluareena käydä läpi ajankohtaisia asioita ja kuulla toistemme näkökulmia kuhunkin käsittelyyn tulevaan tai käsittelyssä olevaan asiaan liittyen. Yrittäjähdistyksen kanssa on pohdittu yhteisen laajemman tilaisuuden järjestämistä siten, että kutsuttuina olisi laajasti kunnan päätöksentekijöitä. Kunnan edustajat ovat osallistuneet aktiivisesti myös yrittäjien tilaisuuksiin, esimerkiksi seudun yhteiseen yrittäjägaalaan, yhteistyön ja keskustelun varmistamiseksi.

5) Miten kunta aikoo edistää lapsivaikutuksien arvioinnin toteutumista lautakuntien päätöksenteossa?

Kunnassa toimii poikkihallinnollinen Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmä. Ryhmä on suunnitellut Tammelan LAVA-mallin ja vastaa myös sen päivittämisestä. Lapsivaikutusten arviointia kehitetään maakunnallisessa yhteistyössä alueellisessa Lapsiystävällinen kunta -

koordinaatioryhmässä vuoden 2024 aikana. Kehitystyöhön sisältyy LAVA-periaatteiden ja toimintaohjeiden päivitys.

Lapsiystävällinen kunta työryhmä on uusiutumassa ja ryhmän organisointi on valmisteluvaiheessa. Ryhmän aloittaessa toiminnan, lapsivaikeutusten arvioinnin uudistaminen otetaan käsittelemään vuoden 2025 aikana.

6) Miten kunnan konsernivalvonta saatetaan kuntalain ohjeistaman toimintatavan mukaiseksi?

Tammelan kunnan 11.6.2024 voimaan astuneen päivitetyn hallintosäännön mukaisesti konsernijohto ja sen kautta kunnanhallitus vastaa omistajaohjauksen toteutumisesta ja organisoii konsernijohtamisen ja konsernivalvonnan. Kunnanhallitus arvioi vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä omistajaohjauksen tuloksellisuutta kuntakonsernin kokonaisedun toteutumisen, riskienhallinnan ja menettelytapojen kannalta ja teettää ulkopuolisen arvioinnin kerran valtuustokaudessa. Kuntakonsernin valvontaa ohjaa 1.1.2020 voimaan astunut Tammelan kunnan konserniohje.

Tammelan kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteiden mukaisesti kuntakonserniin kuuluvissa tytäryhteisöissä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen kuuluu tytäryhteisöjen hallitusten ja toimitusjohtajan vastuulle. Tytäryhteisöiden tulee noudattaa myös Tammelan kunnan konserniohjetta, sekä hyvä hallinto- ja johtamistapasuosituksen sisäistä valvontaa ja kokonaisvaltaista riskienhallintaa koskevaa ohjeistusta.

Tytäryhtiöiden tulee raportoida konsernijohtolle merkittävistä riskeistä sekä riskienhallinnan toimivuudesta ja riittävyydestä. Käytännössä raportti toteutetaan tytäryhteisön hallituksen laatimassa toimintakertomuksessa, jossa tulee selostaa hallituksen tietoon tulleet merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät, sekä periaatteet, joiden mukaan sisäinen valvonta ja riskienhallinta on järjestetty. Tytäryh-

teisön hallituksen on lisäksi raportoitava viipymättä yhtiön omistajaohjauksesta vastaavalle johtajalle, jos yhtiön toimintaan liittyvän merkittävän riskin realisoituminen on todennäköistä.

Kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteet päivitetään syksyn 2024 aikana.

Arviointikertomuksessa 2023 tuotiin esille, että toimintakertomuksen sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan selonteissa tulisi esittää yleisohjeen kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisen mukaisesti asiat. Vuoden 2024 toimintakertomukseen huomioidaan yleisohjeen mukaiset asiat.

7) Milloin valtuusto tulee päättämään kunnan varallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitus-toiminnan perusteista?

Kunnan varallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan periaatteet käsitellään kunnanhallituksen kokouksessa 16.9.2024 ja tämän jälkeen periaatteet siirtyvät valtuuston käsitteeseen.

8) Milloin kunnanhallitus käynnistää riskien kartoituksen koko kuntakonsernissa ja määrittelee sen perusteella riskienhallinnan toimenpiteet sekä vastuuhenkilöt?

Kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteet päivitetään syksyn 2024 aikana. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden päivityksen yhteydessä kartoitetaan koko kuntakonsernin riskit ja määritellään riskienhallintaan liittyvät toimenpiteet ja vastuuhenkilöt. Riskeihin liittyvä tarkastelu ja seuranta toteutetaan konserniohjeen mukaisesti konsernijohtoon ja tytäryhteisön johdon välillä pidettävässä tavoite- ja talousarviokustelussa ja tilinpäätöksen raportoinnin yhteydessä vuosittain.